KAFFÂL-İ KEBÎR

Şafiî âlimlerinin büyüklerinden. İsmi, Muhammed bin Ali bin İsmail olup, künyesi Ebû Bekr'dir. 291 (m. 903) senesinde Semerkand'a bağlı bir yer olan Şâş'da doğup, 365 (m. 975) senesinde yine burada vefât etmiştir. Başka bir Kaffâl daha vardır. Bu da Şâfiîlerin büyük âlimlerindendir. İmâm-ı Haremeyn'in pederi Ebû Muhammed el-Cüveynî'nin hocasıdır. 417 (m. 1026)'de 90 yaşında Sicistan'da vefât etmiştir. İsmi, Ebû Bekr Abdullah bin Ahmed el-Mervezî'dir. Buna Keffâl-i sagîr denir. Keffâl-i kebîr, fıkıh, tefsîr, hadîs kelâm, usûl ve furû', lügat ve şiirde derin bir âlim idi. Zamanında, Mâverâünnehr'de, Şafiî âlimleri arasında bir benzeri yoktu. İlminin yüksekliği kadar, zühd ve takvâsı da pek fazla idi. Ebû Bekr bin Huzeyme, Muhammed bin Cerîr, Ebû Kâsım Begâvî, Ebû Arûbe el-Harrânî ve daha birçok âlimden ilim almıştır. Kendisinden de, Hâkim, İbn-i Mende, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî ve daha başkaları ilim almıştır. Ebû İshâk, onun İbn-i Süreyc'den ders aldığını söylemiş ise de, İbn-i Salâh: "En açık olanı Kaffâl'in, Süreyc'e yetişmemiş olduğudur. Çünkü, İbn-i Süreyc'in, Kaffâlin Bağdâd'a girmesinden önce vefât ettiği bildirilmektedir. Kaffâl, ilim için bir çok yolculuklar yapmış, Horasan, Irak ve Şam'ı dolaşmış, ismi her tarafa yayılmış, sözü her yerde edilir olmuştur. Tefsîr, fıkıh ve hadîs ilimlerinde eserleri vardır. Eserlerinden ba'zısı, Tefsîr-u Kur'ân-ı kerîm, Mehâsin-üş-Şerîa ve Edeb-ül-kazâ ve Şerh-ur-Risâ'dir.

Âlimlerin hakkında söyledikleri: İmâm-ı Nevevî (radıyallahü anh) "Kaffâl; tefsîr, hadîs, usûl-i fıkıh ve kelâm ilimlerinde ismi geçen büyük bir âlimdir."

Hâfız Ebû Kâsım bin Asâkir (radıyallahü anh): "Onun önce doğru yoldan ayrılıp, sapık olan mu'tezile i'tikâdına kaydığı, fakat sonra (Ehl-i sünnetten olan) Eş'arî mezhebine döndüğü bana ulaştı."

Sübkî der ki: "İbn-i Asâkir'in bu rivâyetini gördükten sonra çok rahatladım. Fakat Kaffâl'in, bir ara mu'tezile i'tikâdına meyletmesi, Ehl-i sünnet akîdesine doğru giderken yaptığı bir sürçmedir. Fakat, bid'at ve dalâletten döndükten sonra artık onu kınamak olmaz."

Hâkim Ebû Abdullah: "Kaffâl, fakîh (fıkıh âlimi), edîb (edebiyatçı), Mâverâünnehr'de, Şâfiîlerin en büyük âlimi, usûl-i fıkhı en iyi bilen, hadîs-i şerîf ilmi tahsil etmek için en çok yolculuk yapan bir âlimdir."

Büyük âlim Ebû Muhammed, "Şerh-ur-Risâle" kitabında şöyle anlatır: "Kaffâl, kelâm ilmini İmâm-ı Eş'arî hazretlerinden aldı. İmâm-ı Eş'arî hazretleri de ondan fıkıh ilminde istifâde etti."

Sübkî (radıyallahü anh) der ki: "Ebû Muhammed'in bu sözü, Kaffâl'in kelâm ilmini bildiğine delâlet ettiği gibi, aynı zamanda onun i'tikâdda İmâm-ı Eş'arî'ye tâbi olduğunu gösterir. Sanki Kaffâl, Mu'tezile'nin yanlış i'tikâdından dönüp, İmâm-ı Eş'arî'den (radıyallahü anh) kelâm ilmi dersi almaya başladığı zaman, İmâm-ı Eş'arî (radıyallahü anh) bir hayli yaşlı idi. Aynı zamanda İmâm-ı Eş'arî (radıyallahü anh) kelâm ilminde imâm derecesinde idi. Eş'arî hazretlerinin Kaffâl'den, fıkıh ilminden okuması, Kaffâl'in de fıkıh ilminde

mertebesinin çok yüksek ve kendisinden ilim alınabilecek derecede âlim olduğunu gösterir.”

Kaffâl’in bir şiirinin tercümesi ve açıklaması şöyledir:

“Benim evim, gelen herkese açıktır. Benim azığımdan herkes yiyebilir. Yanımızda ne varsa onu misâfirimize ikram ederiz. İsterse bu, sirke ve bakla olsun. Fakat asil olan kişi bundan memnun kalır. Bayağı kişi ise bunu az görür.”

Kaffâl, muharebe meydanlarında kılıcı ile çarpıştığı gibi, ilmiyle ve kalemiyle de İslâm düşmanlarına gereken cevâbı vermiştir. Anlatılır ki Müslümanlarla Bizanslılar arasında bir muharebe olmuş, bu muharebeye Horasan ve Mâverâünnehr müslümanları da katılmıştır. Büyük âlim Kaffâl de bunlar arasında bulunuyordu. Bu sırada, Bizanslıların kumandanı bir kasîde yazdırıp, İslâm memleketlerine gönderdi. Bu kasîdede, müslümanlar ayıplanıp, kınanıyor, bir takım tehdîdler yer alıyor, müslümanların birçok yerleri ellerinden çıkardıkları anlatılıyordu. O şiire iyi bir cevap vermek lâzımdı. Orduda Horasan, Medâin ve Şamlı edebiyatçı ve şâirler de bulunuyordu. Yazılan cevabî şiirler arasında en beğenileni Kaffâl’inki oldu.

Bir müslüman âlim, bu harbde Bizanslılara esîr düşmüştü. Kaffâl’in cevap olarak yazdığı şiirin, Bizanslıların eline geçmesinden sonraki durumu şöyle anlatır: Bu kasîde, İstanbul’a gelince, şehrin ilim adamları toplanmışlar kasîdenin yüksek bir edebiyatla yazıldığını görerek hayrette kalmışlar, onun nereli olduğunu sormuşlar, müslümanlar arasında, böyle kimselerin bulunduğunu bilmiyorduk, demişlerdir.

Kaffâl’in yazmış olduğu şiirin açıklamasının bir kısmı şöyledir:

“Bana münâzara usûllerinden haberi olmayan birinin sözü ulaştı. Kendisine, lâyık olmadığı vasıfları vererek yalan söylemiş. Kendisini temiz kral diye anlatıyor. Halbuki kalbi şirk kiri, elbiseleri de görünen kirlerle kirlenmiş bir kimse, nasıl temiz olur? O, ben mesîhîyim diyor. Halbuki o dediği gibi değildir. Kalbi kaskatı olmuş, çoluk çocuk demeden öldüren bir kimse, Hazreti Îsâ gibi mübârek ve merhametli bir Peygamberin yoluna nasıl tâbi olur. Temiz ve Hazreti Îsâ’ya (aleyhisselâm) tâbi olduğunu söyliyen bir kimsenin, zâlim, fâcir olması, haksızlıklara meyletmesi mümkün müdür? Eğer hakkı bulmak istiyorsan, yavaş hareket et, zulüm yapma, Allahü teâlâ sana hidâyet (doğru yol) ihsân eder. Aslı olmayan elbiseyi giyen gibi, kendinde olmayan şeyle kibirlenme. Biz, sizin bizden aldığınız yerleri fazlasıyla aldık. Sizi geldiğiniz gibi kovduk. Biz, bizde olan (Müslümanlık) ni’metinden dolayı sizden çok üstünüz. Sen, fethedeceğinizi söylediğin birçok yerler saydın. Halbuki, bunlar rü’yâ gören kimsenin söylediği şeylerdir. Kim ki, putperestliği yaymak için şarkı ve garbı fethetmeği dilerse, o kötü ve habîs insandır. Allahü teâlâ, Îsâ’nın da (aleyhisselâm) yaratıcısıdır. Allahü teâlâ, Îsâ’ya (aleyhisselâm) ölüleri diriltme mu’cizesi vermiştir. Hazreti Îsâ’ya (aleyhisselâm) inen İncîl de bu sözümüzü bildirmekte, bütün Peygamberlerden sonra son Peygamberin geleceği müjdelenmektedir. Hazreti Muhammed Mustafâ (aleyhisselâm) ve diğer Peygamberler, hepsi vefât etti. Ancak, onun vefâtı geciktirilmiştir. O zaman gelince, o da diğer peygamberler gibi vefât edecektir. Halbuki siz Hıristiyanlar, Hazreti Îsâ’nın ölümü tattığını söylüyorsunuz. Yahyâ, Zekeriyyâ ve diğer peygamberler Allahü teâlânın indinde kıymetli kullarıdır. Hakkın doğrunun Arabdan ve Acemden yardımcıları vardır. Allahü teâlâ, Seyfuddevle’ye hayırlar versin. Ona lütuf ve ihsânlarda bulunsun. Mensûr bin Nûh’a devamlı selâmet versin.

Bu ikisi, İslâmı ve müslümanları her türlü tehlikeye karşı muhafaza ettiler. Kim Bizanslıların kumandanına benim nasîhatimi iletir? Onun üzerine genç ihtiyâr bütün Horasanlılar geliyor, gâzîler, şehîd olmak için koşuyor. Eğer haktan yüz çevirilirse, hak her zaman açık ve ortadadır. Geliniz ey Bizanslılar! Aramızda kılıncı hâkim yapalım. Çünkü o, en âdil bir hâkimdir. Allahü teâlâ bize mükâfatlar versin. O, bizim için kâfi ve bizi koruyucudur. Allahü teâlâdan lütuf ve ihsâniyle, feth-i Kos’tantiniyye’yi nasîb etmesini diliyoruz.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-ül-müfessirîn cild-2, sh. 196

2) Tehzîb-ül-esmâ vel-lüga cild-2, sh. 282

3) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 51

4) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 200

5) Tabakât-üş-Şirâzî sh. 91

6) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 36

7) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 200